

УДК 17.022.1:81'25-051-057.875

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-95-2-38-47>

ДОСЛІДЖЕННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

А. Ю. Бовт

ORCID 0000-0002-1896-4153

У статті наведено результати дослідження духовних цінностей здобувачів вищої освіти – майбутніх перекладачів, проведеного в межах вивчення дисципліни «Практика основної іноземної мови» (англійської). Зазначено, що проблема занепаду духовних цінностей та їх підміна матеріальними є сьогодні надзвичайно актуальною. Надано визначення понять «духовність», «духовні цінності». Розглянуто декілька підходів до класифікації духовних цінностей. Наведено результати дослідження і аналізу цінностей здобувачів вищої освіти III курсу спеціальності 035.041 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. В межах дослідження студентам було запропоновано обрати 5 цінностей з 40 матеріальних і духовних. Результати дослідження зведено у вигляді таблиці з кількісними і відсотковими показниками. Загалом студенти обрали 5 (30%) матеріальних і 12 (70%) духовних цінностей. Серед них ми можемо виділити моральні цінності (бути чесною людиною; присвята себе допомозі іншим; досягнення чогось, що має користь); світоглядні цінності (безпечне і позитивне сімейне життя; життя із сенсом, метою, самореалізацією; бути потрібним (-ою) і важливим (-ою) для інших; декілька чесних та близьких друзів; наполеглива праця; впевненість у собі та особистісне зростання); естетичні цінності (насадження природою та красою світу); інтелектуальні цінності (продовження навчання); валеологічні цінності (здоров'я і довголіття). Найбільш важливими для здобувачів виявилися цінності «бути чесною людиною» (56,3%), «впевненість у собі та особистісне зростання» (50%), «здоров'я і довголіття» (50%), «декілька чесних і близьких друзів» (43,8%). Наведено коментарі студентів, які обґрунтовують свій вибір. Сформовано висновки, в яких зазначається, що певні духовні цінності наразі превають в світогляді групи здобувачів вищої освіти, серед яких проводилось дослідження. Визначено перспективи подальших досліджень, які полягають в продовженні вивчення духовних цінностей здобувачів інших спеціальностей та інших вікових груп.

Ключові слова: духовні цінності, матеріальні цінності, духовність, здобувачі, майбутні перекладачі.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема духовного розвитку і формування духовних цінностей молоді вже тривалий час цікавить педагогів, психологів, філософів. Проте, в умовах ХХ ст. ця проблема набуває нового значення, адже поруч зі стрімким розвитком науки і техніки спостерігається значний занепад духовності молоді. Замість духовних цінностей молодь піклується лише про матеріальні, замість прагнення служити іншим має егоїстичне бажання дбати лише про власний комфорт і безпеку, насолоджуватися життям і робити те, що заманеться. Молоді люди перетворюються на бездушні машини, не здатні на співчуття, любов, самопожертву, альтруїзм. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених цій проблемі, вона нікуди не зникає, а лише дедалі загострюється. Особливого значення вона набуває в контексті вищої школи, де значною мірою відбувається становлення гармонійної особистості як майбутнього фахівця, свідомого громадянина країни, Людини культури. Саме тому дослідження духовних цінностей студентської молоді є актуальним завданням, оскільки дає змогу оцінити рівень розвитку тієї чи іншої групи цінностей і виділити ті цінності, які потребують актуалізації під час здійснення навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Питання духовності особистості в цілому і формування духовних цінностей зокрема досліджували видатні вітчизняні науковці. Так, проблемі духовного розвитку особистості і формування духовних цінностей присвятили свої праці видатні науковці Г. Шевченко, І. Бех; особливості виховання духовної культури досліджували М. Роганова, О. Сухомлинська, П. Щербань, Г. Авдіянц. Проблеми духовності особистості також були в центрі уваги Ж. Маценко, С. Кримського, М. Боришевського, М. Бердяєва, В. Долженко, О. Целякової. Питання формування духовних цінностей, духовних ідеалів, духовної культури, духовної безпеки сучасної молоді знаходяться в центрі уваги науковців як одні з найважливіших завдань педагогіки.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато праць вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених дослідженням духовності особистості, наголошують на проблемі занепаду духовних цінностей та їх підміни матеріальними. Але актуальності подана проблема не втрачає, оскільки чим

швидше і активніше відбувається науково-технічний розвиток, тим більшого занепаду зазнає духовність. Крім того, дослідження духовних цінностей саме студентів-перекладачів як майбутніх представників культурної спільноти ще не ставало предметом окремого дослідження.

Мета статті – виявити та проаналізувати наявні духовні цінності здобувачів вищої освіти – майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Духовність особистості визначається цілою низкою різноманітних складників та характеристик людини. Але найголовнішою її властивістю є свідоме прагнення особистості до ідеалів Краси, Добра, Істини, до реалізації себе і свого призначення в світі як Людини. Як зазначає Г. Пономарьова, духовність відображається у високій культурі особистості і виявляється в чітких моральних принципах, ідеалах, що відповідають загальнолюдським і національним цінностям (Пономарьова, 2014). А Г. Шевченко визначає духовність як інтегровану властивість особистості, її внутрішню енергетику, стрижень життя, сукупність загальнолюдських і національних цінностей (Шевченко, 2004а), а також як власне відображення внутрішньої гармонії особистості, її внутрішньої сили, що містить в собі красу і гармонію усього світу (Шевченко, 2004б).

Духовний розвиток особистості неможливий без формування у неї чіткої системи духовних цінностей, які вказують на ті компоненти життя і діяльності людини, що дійсно є надзвичайно важливими для неї, які вона намагається зберігати і захищати. Як визначає Т. Парсон, цінності є найвищими принципами особистості (Тушева, 2010, с. 154), а Л. Столович (1972) трактує цінності як континуум (незліченну множину) від менш бажаного або негативного, до найбажанішого або позитивного (с. 127–128). Ми вважаємо, що в житті людини духовні цінності є стійким моральним орієнтиром, який допомагає вибудовувати життя на засадах справедливості, любові, добра, краси, блага, гармонії, чесності, самопожертви, гуманізму. Саме духовні цінності вказують людині шлях до самовдосконалення в усіх сферах життя: родині, професійній діяльності, суспільстві.

Окрім того, що всі цінності поділяються на матеріальні і духовні, останні також мають свою класифікацію. Наприклад, О. Вишневський (2003) поділяє духовні цінності на: абсолютні або загальнолюдські (доброта, любов, чесність), національні (патріотизм, почуття національної гідності), громадянські (права і свободи людини), сімейне життя (піклування про дітей та інших членів сім'ї, подружня вірність) та особисте життя (цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, щедрість,

шляхетність) (с. 45). Інший дослідник, М. Боришевський (1997), зазначає, що духовні цінності включають декілька груп, а саме: 1) моральні цінності; 2) громадянські цінності; 3) світоглядні цінності; 4) екологічні цінності; 5) естетичні цінності; 6) інтелектуальні цінності; 7) валеологічні цінності (с. 24–25). Остання класифікація, на нашу думку, є більш детальною, і саме її ми використовуємо в нашому дослідженні для підбиття підсумків аналізу.

У поданому дослідженні взяли участь 16 здобувачів вищої освіти III курсу спеціальності 035.041 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Середній вік респондентів – 21 рік. Дослідження проводилось на занятті з дисципліни «Практика основної іноземної мови» (англійської) в рамках теми «Цінності». Здобувачам було надано перелік з 40 цінностей, розроблений освітянами американської організації Character Plus та розміщеної у відкритому доступі на порталі Північнозахідної асоціації біомедичних досліджень (Values Activities). Перелік включав як матеріальні, так і духовні цінності. За умовами завдання студенти мали обрати 5 найважливіших для них цінностей і стисло обґрунтувати свій вибір. Перелік цінностей, а також кількість і відсоток студентів, які обрали ту чи іншу цінність, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати визначення студентами-перекладачами особистих цінностей

№	Цінність	Кількість / відсоток	№	Цінність	Кількість / відсоток
1	2	3	4	5	6
1	Зовнішність, якою можна пишатися	2 / 12,5%	21	Досягнення чогось, що має користь	3 / 18,8%
2	Диплом з відзнакою	0 / 0%	22	Безпечне і позитивне сімейне життя	4 / 25%
3	Бути чесною людиною	9 / 56,3%	23	Приємне, неквапливе життя	0 / 0%
4	Політична влада	0 / 0%	24	Необмежені подорожі, смачна їжа, розваги	6 / 37,5%
5	Бути «справжньою» людиною	0 / 0%	25	Зміна життя на краще	0 / 0%
6	Впливові зв'язки	0 / 0%	26	Прекрасний дім в бажаному місці	0 / 0%
7	Впевненість у собі та особистісне зростання	8 / 50%	27	Можливість для розвитку творчості / потенціалу в будь-якій галузі	0 / 0%

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
8	Насолодження природою та красою світу	4 / 25%	28	Володіння чимось надзвичайно коштовним	0 / 0%
9	Життя із сенсом, метою, самореалізацією	5 / 31,3%	29	Відкритий захист особистих переконань	0 / 0%
10	Продовження навчання	5 / 31,3%	30	Краще ставлення до себе	0 / 0%
11	Можливість допомагати хворим та нездоленим	0 / 0%	31	Бути потрібним (-ою) і важливим (-ою) для інших	2 / 12,5%
12	Привабливість	0 / 0%	32	Стати гарним (-ою) батьком/матір'ю	0 / 0%
13	Декілька чесних та близьких друзів	7 / 43,8%	33	Кращі стосунки з батьками	0 / 0%
14	Здоров'я і довголіття	8 / 50%	34	Бути сексуальною / сексуальним	0 / 0%
15	Міцні стосунки з Богом	0 / 0%	35	Наполеглива праця	3 / 18,8%
16	Вдалий шлюб	0 / 0%	36	Час для молитви	0 / 0%
17	Задоволення / успіх в обраній професії	3 / 18,8%	37	Присвята себе допомозі іншим	2 / 12,5%
18	Рівні можливості для всіх людей	0 / 0%	38	Безпечне середовище	0 / 0%
19	Свобода жити так, як бажаєш	5 / 31,3%	39	Бути коханим / коханою декількома особливими людьми	0 / 0%
20	Фінансово комфортне життя	4 / 25%	40	Мати довіру інших	0 / 0%

Отже, з 40 матеріальних і духовних цінностей лише 17 привернули увагу здобувачів. Це свідчить про те, що цінності цієї групи студентів є більшою мірою спільними. З них матеріальних – 5 (30%), духовних – 12, тобто 70%. Зупинимось більш детально на духовних. Серед них ми можемо виділити моральні цінності (бути чесною людиною; присвята себе допомозі іншим; досягнення чогось, що має користь); світоглядні цінності (безпечне і позитивне сімейне життя; життя із сенсом, метою, самореалізацією; бути потрібним (-ою) і важливим (-ою) для інших; декілька чесних та близьких друзів; наполеглива праця; впевненість у собі та особистісне зростання); естетичні цінності (насолодження природою та красою світу); інтелектуальні цінності (продовження навчання); валеологічні цінності (здоров'я і довголіття).

Як можна побачити з таблиці, найбільші цінності для здобувачів включають: «бути чесною людиною» (56,3%), «впевненість у собі та особистісне зростання» (50%), «здоров'я і довголіття» (50%), «декілька чесних і близьких друзів» (43,8%).

Не менш цікавими і важливими є коментарі, якими студенти пояснювали свій вибір тієї чи іншої цінності. Наприклад, обираючи чесність, здобувачі наголошували на тому, що бути чесним з іншими (з друзями, рідними) – це одна з найголовніших умов, щоб не втратити близьких людей. Окремо молоді люди наголошували на тому, що важливо бути чесним і з самим собою, тому що брехня отрує життя. Дуже цінним є зауваження одного зі здобувачів, який зазначив, що бути чесним – це не лише не брехати. Це значить бути «справжнім» з самим собою і бути собою з іншими. Чесність сприяє відкритості, щирості, надає життєвих сил.

Наступна за популярністю цінність – це впевненість в собі та особистісне зростання. Здобувачі зазначили, що для них це значить мати позитивне бачення себе, вірити в себе, а також мати емоційне благополуччя і стійкість. Вони також зазначили, що мати впевненість в собі дуже важливо для досягнення чогось значущого в житті. Коли людина впевнена в своїх силах, вона знає, що може зробити щось добре для інших, а тому відчуває себе потрібною та реалізованою, і це, відповідно, надає життю сенс.

Здоров'я і довголіття також посідають важливе місце в ієрархії цінностей студентів. Оскільки збереження здоров'я, ведення здорового способу життя, позбавлення шкідливих звичок допомагає зберегти і примножити фізичні і психічні сили для того, щоб жити повноцінним життям не лише заради свого добробуту, але й заради інших.

Нарешті, мати лише декілька друзів, але чесних і близьких, є також дуже важливим для здобувачів. Вони аргументують цей вибір тим, що друзі можуть змінити людину і її життя на краще. Людина не може вижити зовсім одна в цьому світі – їй потрібні близькі люди, яким можна довіряти, з якими можна розділити не лише горе, а й радість. Окрім того, ми також можемо допомагати друзям і таким чином ставити більш співчутливими, доброзичливими, чесними, вірними, люблячими.

І хоча більшість обраних здобувачами цінностей є духовними, що свідчить про досить оптимістичний стан їхньої духовності, все ж деякі з важливих духовних цінностей залишилися зовсім поза їхньою увагою. Наприклад, за даними цього опитування, здобувачів зовсім не цікавить віра в Бога, розвиток власного творчого потенціалу, допомога хворим і знедоленим, прагнення стати гарними батьками і самим налагоджувати стосунки зі своїми батьками. Можливо, вони і мають місце в ієрархії

духовних цінностей студентів, але на даному етапі їхнього життя ще просто не актуалізувалися.

Висновки. Отже, визначивши і проаналізувавши цінності студентської молоді, ми можемо зазначити, що певні духовні цінності наразі превалюють в їхньому світогляді. Подане дослідження охопило лише одну групу студентів-гуманітаріїв, тому не можна говорити про те, що це – загальна тенденція серед здобувачів вищої освіти. В майбутньому є сенс продовжити це дослідження зі студентами інших спеціальностей та інших вікових груп. Проте, навіть такі позитивні показники дають надію на те, що ще можна щось змінити, що молодь ще не повністю втратила моральні орієнтири, і за умови позитивного педагогічного впливу і відповідних прикладів може і далі розвиватися духовно, прагнути духовних ідеалів, розвивати духовну культуру. Як справедливо зазначає Г. Шевченко: «Головна мета освіти полягає у формуванні високогуманних, висококультурних, високодуховних людей з високим рівнем ціннісної свідомості і різносторонніх знань, з вмінням глибоко розуміти і мислити, пізнавати самого себе з метою розвитку своєї неповторної індивідуальності, всіляко прагнути розвитку найвищих устремлень» (Шевченко, 2017, с. 370). В цьому, на нашу думку, і полягає головне завдання і вихователя дошкільного закладу, і вчителя школи, і викладача закладу вищої освіти – не лише ділитися знаннями, а всебічно сприяти вихованню справжньої Людини.

Література

1. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. *Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. / за ред. О. В. Сухомлинської*. Київ : АПН України, 1997. С. 21-25.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.
3. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія. Харків : Ранок, 2014. 405 с.
4. Столович Л. Н. Природа эстетической ценности. Москва : Политиздат, 1972. 271 с.
5. Тушева В. В. Цінності у структурі професійної культури майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць*. Бердянськ, 2010. № 1. С. 151–157.
6. Шевченко Г. П. Духовна безпека: духовна культура і духовні цінності сучасної людини. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3 (78). С. 361-374.
7. Шевченко Г. П. Духовність і цінності життя. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2004. № 5. С. 3-15.
8. Шевченко Г. П. Педагогіка духовності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2004. Вип. 1. С. 3-9.

9. Values Activities. The Northwest Association for Biomedical Research. URL: <https://www.nwabr.org/sites/default/files/ValuesActivities.pdf> (дата звернення: 25.03.2020).

References

1. Boryshevskiy, M. (1997). Dukhovni tsinnosti yak determinanta hromadianskoho vykhovannia osobystosti [Spiritual Values as a Determinant of Civic Education of Personality]. *Tsinnosti osvity i vykhovannia: nauk.-metod. zb.* O. V. Sukhomlynska (Ed.), 21-25. Kyiv: APN Ukrainy (ukr).
2. Vyshnevskiy, O. (2003). *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainiskoi pedahohiky: navch. posib.* [Theoretical Foundations of Modern Ukrainian Pedagogy: tutorial], 528. Drohobych: Kolo (ukr).
3. Ponomarova, H. (2014). *Vykhovannia maibutnoho pedahoha: teoriia i praktyka: monohrafiia* [Education of Future Teacher: Theory and Practice: monograph], 405. Kharkiv: Ranok (ukr).
4. Stolovych, L. (1972). *Pryroda esteticheskoy tsennosti* [The Nature of Aesthetic Value], 271. Moscow: Polytyzdat (rus).
5. Tusheva, V. (2010). Tsinnosti u strukturi profesiinoi kultury maibutnoho vchytelia [Values in Professional Culture of Future Teacher]. *Zbirnyk naukovykh prats, 1*, 151-157 (ukr).
6. Shevchenko, G. P. (2017). Dukhovna bezpeka: dukhovna kultura i dukhovni tsinnosti suchasnoi liudyny [Spiritual Security: Spiritual Culture and Spiritual Values of a Modern Human]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, 3* (78), 361-374 (ukr).
7. Shevchenko, G. P. (2004a). Dukhovnist i tsinnosti zhyttia [Spirituality and Life Values]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, 5*, 3-15 (ukr).
8. Shevchenko, G. P. (2004b). Pedahohika dukhovnosti [Pedagogy of Spirituality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, 1*, 3-9 (ukr).
9. *Values Activities. The Northwest Association for Biomedical Research*. Retrieved from <https://www.nwabr.org/sites/default/files/ValuesActivities.pdf> (date of appeal: 25.03.2020).

ИССЛЕДОВАНИЕ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ

А. Ю. Бовт

В статье приведены результаты исследования духовных ценностей соискателей высшего образования – будущих переводчиков, проведенного в рамках изучения дисциплины «Практика основного иностранного языка» (английского). Отмечено, что проблема упадка духовных ценностей и их подмена материальными является сегодня чрезвычайно актуальной. Даны определения понятиям «духовность», «духовные ценности». Рассмотрено несколько подходов к классификации духовных ценностей. Приведены результаты исследования и

анализа ценностей соискателей высшего образования III курса специальности 035.041 Филология. Германские языки и литературы (перевод включительно), первый – английский. В рамках исследования студенты должны были выбрать 5 ценностей из 40 материальных и духовных. Результаты исследования сведены в таблице с количественными и процентными показателями. В целом, студенты выбрали 5 (30%) материальных и 12 (70%) духовных ценностей. Среди них мы можем выделить нравственные ценности (быть честным человеком; посвящение себя помощи другим; достижение чего-то, что имеет пользу); мировоззренческие ценности (безопасная и положительная семейная жизнь; жизнь со смыслом, целью, самореализацией; быть нужным (-ой) и важным (-ой) для других; несколько честных и близких друзей; уверенность в себе и личностный рост; упорный труд); эстетические ценности (наслаждение природой и красотой мира); интеллектуальные ценности (продолжение обучения); валеологические ценности (здоровье и долголетие). Наиболее важными для соискателей оказались ценности «быть честным человеком» (56,3%), «уверенность в себе и личностный рост» (50%), «здоровье и долголетие» (50%), «несколько честных и близких друзей» (43,8%). Приведены комментарии студентов, обосновывающих свой выбор. Сформулированы выводы, в которых указывается, что определенные духовные ценности пока преобладают в мировоззрении группы соискателей высшего образования, среди которых проводилось исследование. Определены перспективы дальнейших исследований, которые заключаются в продолжении изучения духовных ценностей соискателей других специальностей и других возрастных групп.

Ключевые слова: духовные ценности, материальные ценности, духовность, соискатели, будущие переводчики.

RESEARCH OF SPIRITUAL VALUES OF FUTURE TRANSLATORS

A. Yu. Bovt

The article presents the research results of spiritual values of students-future translators conducted within the study of "Practice of the First Foreign Language" (English) course. It is noted that the problem of the decline of the spiritual values and their replacement by the material ones is extremely relevant today. There are given the definitions of the concepts of "spirituality", "spiritual values". Several approaches to the spiritual values' categorization are considered. The results of research and analysis of the values of the university students of the third year of specialty 035.041 "Philology. Germanic languages and literatures (translation included), first – English" are given. Within the research, they were asked to choose 5 values out of 40 material and spiritual ones. The research results are summarized in the form of a table with quantitative and percentage indicators. In total, students chose 5 (30%) material and 12 (70%) spiritual values. Among them, we can distinguish moral values (being an honest person; to give of myself freely in helping others; accomplishment of something worthwhile); worldview values (secure and positive family life; a life with meaning, purpose, fulfilment; to be needed and to be important to others; some honest and close friends; self-confidence and

personal growth; to persevere in what I am doing); aesthetic values (enjoyment of nature and beauty); intellectual values (continuing to learn and gain knowledge); valeological values (a long and healthy life). The most important values turned out to be "being an honest person" (56.3%), "self-confidence and personal growth" (50%), "a long and healthy life" (50%), "some honest and close friends" (43.8%). There are provided students' comments explaining their choice. Conclusions are drawn stating that certain spiritual values currently prevail in the worldview of the group of students being researched. Prospects for further research are identified, which are to continue the study of the spiritual values of students of other specialties and other age groups.

Key words: *Spiritual values, material values, spirituality, students, future translators.*

Бовт Альона Юрїївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германо-романської філології та перекладу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: philology302@gmail.com

Бовт Алєна Юрєвна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германо-романської філології та перекладу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (г. Северодонецьк, Україна). E-mail: philology302@gmail.com

Bovt Alona Yuriiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Germanic and Romance Philology and Translation of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: philology302@gmail.com